

Οι Κυπριακές Βουλευτικές εκλογές 2001 και οι σχέσεις κομμάτων και κοινωνίας

του Χριστόφορου Χριστοφόρου

Εισαγωγή

Οι εκλογές για την ανάδειξη της όγδοης Βουλής της Κυπριακής Δημοκρατίας που έγιναν στις 27 Μαΐου 2001 ανέδειξαν το ΑΚΕΛ πρώτη πολιτική δύναμη, ενώ τα άλλα τέσσερα κοινοβουλευτικά κόμματα παρουσίασαν απώλειες και μείωση της επιρροής τους. Η εξασφάλιση ανά μίας βουλευτικής έδρας από τέσσερα μικρά κόμματα δημιούργησε πρωτόγνωρη κατάσταση, με Βουλή οκτώ κομμάτων.

Το προεκλογικό κλίμα ήταν ήπιο, παρόλο που σε μερικές περιπτώσεις κομματικές ηγεσίες κατέφυγαν σε υψηλούς τόνους και προσπάθεια πρόκλησης πολωτικού κλίματος. Οι εκλογείς κινήθηκαν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ αδιαφορίας και απάθειας, επιβεβαιώνοντας τις τάσεις που αναπτύσσονται την τελευταία δεκαετία.

Η κομματική δραστηριότητα και προπαγάνδα δεν παρουσίασαν χαρακτηριστικά που να ξεχωρίζουν σε σχέση με προηγούμενες αναμετρήσεις. Κάλυψαν γνώριμα θέματα, την ευρωπαϊκή πορεία και την εσωτερική διακυβέρνηση.

Παρά τα παραπάνω, η εικόνα αναφορικά με τα ποσοστά που καθένα από τα μεγάλα κόμματα εξασφάλισε σε σύγκριση με την προηγούμενη αναμέτρηση του 1996 δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Διαπιστώνονται όμως βαθύτερες μεταβολές και διαφοροποιήσεις όταν η έρευνα προχωρήσει σε διαφορετικό επίπεδο, σε βάθος χώρου και χρόνου. Η εκλογική βάση των κυπριακών κομμάτων αλλάζει σταδιακά.

Εκλογές περιορισμένου ενδιαφέροντος, δίχως πάθος

Η διαμόρφωση του σημερινού πολιτικού σκηνικού ανάγεται σε μεγάλο βαθμό στο Μάιο του 1981, όταν διεξάγονται οι πρώτες μετά τον Μακάριο εκλογές, με κατάργηση του πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος και με την υιοθέτηση ενισχυμένης αναλογικής, με όριο εισόδου στη Βουλή το 8%.

Στο ιδιόμορφο πολιτειακό σύστημα της Κύπρου, με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να είναι επικεφαλής της κυβέρνησης, η οποία δεν εξαρτάται από ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής, οι βουλευτικές εκλογές προσλαμβάνουν διαστάσεις

διαφορετικές από τις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Ο εκλογέας κάνει τις επιλογές του γνωρίζοντας ότι «δεν ψηφίζει κυβέρνηση», αφού η κυβέρνηση ουδόλως επηρεάζεται όποια και αν είναι η σύνθεση του κοινοβουλίου. Ταυτόχρονα, το κόμμα ή τα κόμματα που υποστηρίζουν την κυβέρνηση δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη με αυτήν ή με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και, συνεπώς, η ψήφος δεν συναρτάται κατά τρόπο άμεσο με τα θέματα διακυβέρνησης.

Στο πλαίσιο των πιο πάνω δεν αποτελεί παραδοξότητα το ότι στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρίσκεται, κυρίως, η κατάκτηση της πρώτης θέσης, και το βλέμμα των ενδιαφερομένων είναι στραμμένο στις προεδρικές εκλογές, οι οποίες ακολουθούν σε 20 μήνες. Το σύνθημα ερώτημα που συζητείται είναι κατά πόσο οι βουλευτικές αποτελούν «*πρόκριμα για τις προεδρικές εκλογές*».

Απόρροια του περιορισμένου ενδιαφέροντος και χαρακτηριστικό των ηθών και συνηθειών που έχουν επικρατήσει σταδιακά από την αρχή της δεκαετίας του 1990, είναι η κατάργηση των μεγάλων συγκεντρώσεων σε ανοικτούς ή, μεγάλους, κλειστούς χώρους, τα γνωστά συλλαλητήρια «νίκης» τα οποία επενεργούσαν ως παράγοντες ψυχολογικής επιβολής της ισχύος του κόμματος και ως ενίσχυση της παράστασης νίκης προς υποστηρικτές και αντιπάλους.

Στις εκλογές του 2001 επεκτάθηκε η πρακτική που άρχισε στις τελευταίες προεδρικές εκλογές, του 1998: Επανήλθαν οι μεγάλες συγκεντρώσεις σε ανοικτούς χώρους, σε πλατείες, στάδια ή αμφιθέατρα, αλλά ως πολιτιστικές εκδηλώσεις, κυρίως συναυλίες, με καλλιτέχνες /τραγουδιστές από την Ελλάδα. Ομιλίες προεκλογικού περιεχομένου εκφωνούνται επίσης στο πλαίσιο των εκδηλώσεων αυτών.

Απέναντι στις προσπάθειες για διέγερση ενδιαφέροντος, η κυπριακή κοινή γνώμη αδιαφορεί σε μεγάλο ποσοστό. Όπως έχει δειχθεί από δημοσκοπήσεις, μόνο το 40% έως 50% των εκλογέων δηλώνουν ενδιαφέρον για την πολιτική¹, με το ποσοστό των ανδρών να είναι σε λόγο περίπου τρία προς δυο έναντι του αντίστοιχου των γυναικών. Συναφές φαινόμενο είναι η τάση απαξίωσης της πολιτικής και των πολιτικών, φαινόμενο που παρατηρείται όχι μόνο στην Κύπρο και την Ελλάδα

---

¹ Βλ. σχετικά, Γ. Μαυρή, Βασικές Συντεταγμένες στην πολιτική κουλτούρα στην Κύπρο και στην Ελλάδα: συγκρίσεις και αποκλίσεις, *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τ.11/1998, σσ. 150-165 και Δημοσκόπηση του Κέντρου Ερευνών και Ανάπτυξης Ιντερκόλλεητζ, Μάιος 1996 που μεταδόθηκε από τον τηλεοπτικό σταθμό «Ο Λόγος».

(Μαυρής, ΕΕΠΕ, τ.11/1998), αλλά και σε αρκετές κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης².

Η ύπαρξη ενδιαφέροντος εκδηλώνεται με ποικίλες μορφές, η κυρίαρχη τάση υποδηλώνει απάμβλυνση των παθών και ανάπτυξη της νοοτροπίας του (τηλε)θεατή.

Ο εκλογέας προτιμά να παρακολουθεί και να κάνει επιλογές με βάση κριτήρια που παραπέμπουν σε μεγαλύτερο βαθμό λογικής παρά συναισθημάτων.

Χαρακτηριστικά για τον τύπο και την ποιότητα της σχέσης και τη συμμετοχή προδίδουν ορισμένα κριτήρια που προσδιορίζουν την ψήφο (**πίνακας 1**). Η «ικανότητα των στελεχών» είναι το πρώτο κριτήριο για την ψήφο, με 26% των απαντήσεων, μετά το, φυσιολογικά, κατ' ανάγκην κριτήριο, «τις θέσεις στο κυπριακό» (29%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1				
Κριτήρια Ψήφου κατά φύλο και περιοχή				
	Άνδρες	Γυναίκες	Αστική	Αγροτική
Θέσεις στο κυπριακό	28	30	31	27
Ικανότητα στελεχών	24	28	25	29
Ιδεολογία	25	16	21	18
«Θα με βοηθήσει στην ανάγκη»	6	10	6	12
Οικογενειακή παράδοση	3	8	5	7
Ευρωπαϊκοί προσανατολισμοί	6	2	4	4
Άλλα/κανένα/ΔΓ/ΔΑ	6	5	6	4

Πηγή: Δημοσκόπηση RAI – MEGA, Μάιος 2001

Σε αυτά επικρατεί περισσότερο το διανοητικό και αξιολογικό στοιχείο, ενώ «η ιδεολογία» ακολουθεί, με 20%, όπως επίσης, «η οικογενειακή παράδοση», με 8%, όπου υπερέχουν μάλλον συναισθηματικοί παράγοντες που, πιθανόν, παραπέμπουν σε μεγαλύτερο βαθμό σε ενεργό ενδιαφέρον και εμπλοκή, με πάθος ίσως, στην πολιτική δραστηριότητα. Η ίδια σειρά αξιολογικής κατάταξης ακολουθείται σε όλες τις κατηγορίες, με βάση το φύλο, την ηλικία, την κοινωνική τάξη ή την περιοχή κατοικίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η υπεροχή της αξιολογικής προσέγγισης σε

² Η τεράστια αποχή από την εκλογική διαδικασία είναι η πρώτη πρακτική έκφραση αυτής της στάσης απαξίας έναντι της πολιτικής.

βάρος του πάθους ή της ενεργού εμπλοκής, θέτει «την ικανότητα των στελεχών» σαφώς πιο ψηλά στις γυναίκες, με 28%, ενώ «η ιδεολογία» υποχωρεί στο 16%, έναντι 25% για τους άνδρες. Η σύνδεση της γυναίκας σε μεγαλύτερο βαθμό με το σπίτι και την οικογένεια, παρά την έξοδό της στην αγορά εργασίας, φέρουν την «οικογενειακή παράδοση» στο 8% για τις γυναίκες και στο 3% μόνο για τους άνδρες. Ενδιαφέρον στην περίπτωση των αγροτικών περιοχών παρουσιάζει το υψηλό ποσοστό (12%) για τη «βοήθεια σε ώρα ανάγκης» και το χαμηλότερο για την «ιδεολογία» που πρέπει να αποδοθούν, αντίστοιχα, στην αδυναμία μερίδας του αγροτικού κόσμου να έχει προσβάσεις στο σύστημα της διοίκησης για θέματα που τον αφορούν ή τον ενδιαφέρουν και στη διαδικασία από-ιδεολογικοποίησης των πολιτικών στάσεων.

Αναμέτρηση χωρίς μεγάλες εκπλήξεις

Από τις πρώτες δημοσκοπήσεις διαφάνηκε ισχυρό προβάδισμα του ΑΚΕΛ έναντι του Δημοκρατικού Συναγερμού (ΔΗ.ΣΥ.). Τυχόν επαλήθευσή του θα έφερνε το κομμουνιστικό κόμμα και πάλι πρώτο μετά από 20 χρόνια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να διαμορφωθεί ανάλογα το προεκλογικό κλίμα και η στάση μερίδας των εκλογέων. Η ηγεσία του ΔΗΣΥ αποφάσισε ότι η πρόκληση πόλωσης ήταν αναγκαία και ικανή τακτική ώστε να καλυφθεί η διαφορά που τον χώριζε από τον αντίπαλό του. Η προοπτική νίκης του ΑΚΕΛ αποτέλεσε παράγοντα διέγερσης του ενδιαφέροντος για τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων που θα ακολουθούσαν, την πορεία της προεκλογικής κίνησης και το τελικό αποτέλεσμα.

Το θεματολόγιο που επέλεξαν τα κόμματα για να επικεντρώσουν την προεκλογική συζήτηση και να οργανώσουν την επικοινωνιακή-διαφημιστική τους εκστρατεία αφορούσε γνώριμα θέματα, όπως είναι η ποιότητα ζωής, η οικονομία, η παιδεία, η εγκληματικότητα, το πρόβλημα των ναρκωτικών, η ευνοιοκρατία και η διαφθορά. Όλα αυτά προβάλλονται με τα επιχειρήματα κάθε πλευράς, ως μέρος μιας αναμενόμενης, τυπικής, διαδικασίας.

Για δεύτερη εκλογή, το Κυπριακό δεν αποτέλεσε θέμα της προεκλογικής εκστρατείας παρά σε πολύ περιορισμένο βαθμό και περισσότερο για θέματα πολιτικών ευθυνών για την πορεία του παρά για την ουσία του ζητήματος.

Η ευρωπαϊκή πορεία αποτέλεσε τον άξονα της προεκλογικής εκστρατείας του ΔΗΣΥ. Χρησιμοποίησε την ευρωπαϊκή σημαία στις αφίσες του, διάνθιζε με λεκτικές αναφορές στην Ευρώπη τις παρεμβάσεις του, ενώ χρησιμοποίησε τον ‘ευρωπαϊσμό’ του ως κύριο στοιχείο στην αντιπαράθεση με το ΑΚΕΛ, με στόχο να αποδειχθεί ότι το τελευταίο είναι αντιευρωπαϊκό κόμμα και συνιστά κίνδυνο για τη συνέχιση της ευρωπαϊκής επιλογής.

Το ενδιαφέρον στοιχείο αναφορικά με την προεκλογική εκστρατεία του ΑΚΕΛ είναι το σύνθημα «*εσείς θέλετε, μαζί μπορούμε ...*» το οποίο υποδήλωνε τη νέα τακτική του κόμματος να αναλάβει ρόλους το ίδιο, με δικά του στελέχη, σε αντίθεση με την πρακτική του παρελθόντος, σύμφωνα με την οποία υποστήριζε τρίτους. Η διεκδίκηση και η εκλογή του γενικού γραμματέα του στο αξίωμα του Προέδρου της Βουλής³ αποτελεί το πρώτο βήμα σε αυτήν την πορεία.

Για το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ) κύριο χαρακτηριστικό είναι η προβολή πληθώρας θεμάτων και συνθημάτων περί αξιοκρατίας, ποιότητας ζωής, παιδείας για όλους, απόδοσης στη νεολαία της θέσης και των δικαιωμάτων που αξίζει κλπ.. Ενδιαφέρον παρουσίαζε η επιλογή του ΚΙΣΟΣ (Κίνημα Σοσιαλδημοκρατών - παλιά ΕΔΕΚ), που από Σοσιαλιστικό Κόμμα μετεξελέχθη σε Σοσιαλδημοκρατικό. Το κύριο σύνθημα ήταν «*Εμείς πάντως...*» και ακολουθούσαν τα επιμέρους θέματα «*δεν φάγαμε*», «*δεν αλλάζουμε χρώματα*», «*δεν λέμε ψέματα*», «*υποσχόμαστε δουλειά*» κ.ά.. Προσέλκυσαν την προσοχή, είναι όμως πολύ αμφίβολο αν απέφεραν αποτελέσματα, αφού με το πρώτο ερώτημα «*Ποιοι εσείς;*», δημιουργείτο σύγχυση και στα συνθήματα δίνονταν διαφορετικές ερμηνείες και νοήματα ανάλογα με το αν αυτά αφορούσαν την ΕΔΕΚ ή το «*νέο*» σχήμα, το ΚΙΣΟΣ.

Το αποτέλεσμα των εκλογών αποτέλεσε μικρή έκπληξη για δυο λόγους: Αρκετοί ανέμεναν μεγαλύτερο ποσοστό για το ΑΚΕΛ, μικρότερο για το ΔΗΣΥ και μεγαλύτερη διαφορά ανάμεσά τους. Δεν είχαν όμως υπολογίσει ότι κάθε ένα από τα δυο κόμματα έχει όρια και περιορισμούς, τόσο στις δυνατότητες κέρδους όσο και απωλειών, όρια που δεν μπορεί να υπερβεί εύκολα.

Οι διαφοροποιήσεις σε σύγκριση με το 1996, αναφορικά με τα γενικά ποσοστά των κομμάτων, αλλά και τις έδρες που εξασφάλισαν, όπως παρουσιάζονται στον

Πίνακα 2, κυμαίνονται από 0,5 μέχρι 2,5 εκατοστιαίες μονάδες, στο σύνολο της

---

³ Σύμφωνα με το Σύνταγμα ο Πρόεδρος της Βουλής είναι «*δεύτερος τη τάξει*» και αντικαθιστά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας όταν απουσιάζει ή κωλύεται να ασκεί τα καθήκοντά του.

ψήφου και σε συν ή πλην μια έδρα. Σε ότι αφορά τις διαφοροποιήσεις ως λόγο της ισχύος των κομμάτων και εξαιρώντας τα μικρά κόμματα όπου η μικρή αριθμητική μεταβολή σε ψήφους φαίνεται ποσοστιαία πολύ μεγάλη, τις μεγαλύτερες απώλειες υφίσταται το ΚΙΣΟΣ/ΕΔΕΚ (19,8% της ισχύος του) και τις μικρότερες ο ΔΗΣΥ (1,4%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2				
Ψήφοι / ποσοστά και έδρες στις εκλογές του 2001 και του 1996				
ΚΟΜΜΑ	2001		1996	2001 (1996)
	Ψήφοι	Ποσοστό %	Ποσοστό %	Έδρες
ΑΚΕΛ	142.647	34,7	33,00	20 (19)
ΔΗΣΥ	139.732	34,0	34,5	19 (20)
ΔΗΚΟ	60.977	14,8	16,4	9 (10)
ΚΙΣΟΣ (Σ.Κ. ΕΔΕΚ)	26.770	6,5	8,1	4 (5)
ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ	12.334	3,0	1,7	1 (--)
ΕΔΗ*	10.640	2,6	5,1	1 (2)
ΑΔΗΚ	8.860	2,2	--	1 (--)
ΟΙΚΟΛΟΓΟΙ	8.128	2,0	1,0	1 (--)
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ	908	0,2	0,1	--

* Το ποσοστό των Ενωμένων Δημοκρατών για το 1996 αντιστοιχεί στο άθροισμα των συνθετικών του ΚΕΔ και ΑΔΗΣΟΚ.

Οι πολιτικές δυνάμεις στην Κύπρο και οι κοινωνικές τους συντεταγμένες

Με αφετηρία το πολιτικό σκηνικό που προέκυψε από τις εκλογές του 1981 μπορούμε να περιγράψουμε την επιρροή των πολιτικών δυνάμεων και τη σχέση τους με την κοινωνία, καθώς επίσης και την εξέλιξή της.

- ✓ **Ο Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗ.ΣΥ.)** στηρίζεται σε ένα βασικό ιστό που αποτελείται από την παραδοσιακή δεξιά, με συνθετικά την αστική και μεσοαστική τάξη και τη μεγάλη μάζα των αγροτών. Παρά την εκάστοτε στάση της ηγεσίας των, η βάση των αγροτών ακολουθούσε τον ΔΗΣΥ, ο οποίος επέλεξε πριν μερικά χρόνια να ιδρύσει τη δική του οργάνωση για διασφάλιση σταθερής υποστήριξης. Ανάλογη είναι επίσης η υποστήριξη των συντηρητικών εργατών των οποίων η ηγεσία, παρά τη διακηρυγμένη ανεξαρτησία της, ιστορικά ακολουθεί κάθε κόμμα της δεξιάς.

Οι μόνες περιπτώσεις που αποτυγχάνει η επιρροή του κόμματος στους αγρότες και σε πολύ λιγότερο βαθμό στους εργάτες είναι στις πολύ μικρές κοινότητες⁴, πλείστες των οποίων είναι στην επαρχία Πάφου και στη βόρεια πλευρά της οροσειράς του Τροόδους (χώρο ιδιαίτερης επιρροής της Μονής Κύκκου και της εκκλησίας), όπου τα έντονα αισθήματα υπέρ του Μακαρίου και η προσήλωση στην εξουσία δεν ευνοούν το ΔΗΣΥ, «κόμμα που πρόσφερε στέγη στους πραξικοπηματίες».

Αποτέλεσμα των παραπάνω πάνω είναι να εμφανίζεται το κόμμα με σχετικά ομοιόμορφη κατανομή της ισχύος του στο επίπεδο των κοινοτήτων, με μόνη εξαίρεση τις έντονα φιλομακαριακές περιοχές. Ιδιαίτερα υψηλή είναι η επιρροή του ΔΗΣΥ στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού, στα αστικά κέντρα και σε αγροτικές περιοχές με αναπτυγμένη τη γεωργία ή πλησίον των πόλεων που στερούνται γεωργικής απασχόλησης αλλά έχουν εργατικό δυναμικό που διακινείται προς τις πόλεις. Ψηλά είναι επίσης τα ποσοστά του κόμματος και στους πρόσφυγες, ειδικά σε αυτούς που κατάγονται από περιοχές όπου η ιστορική πόλωση μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς ήταν έντονη (π.χ. Αμμόχωστος). (Πίνακας 3 και 4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3					
Η Δύναμη των Πολιτικών Κομμάτων στον προσφυγικό πληθυσμό το 1981					
ΟΜΑΔΑ	ΑΚΕΛ	ΔΗΚΟ	ΔΗΣΥ	ΕΔΕΚ	ΑΛΛΟΙ
Πρόσφυγες Λευκωσίας	37,8	19,7	24,9	11,4	6,2
Πρόσφυγες Κερύνειας	34,3	26,8	24,4	9,4	5,1
Πρόσφυγες Αμμοχώστου	40,0	15,1	36,8	4,0	4,1
Σύνολο προσφύγων	38,4	18,3	32,1	6,5	4,7
Σύνολο ψηφοφόρων	32,8	19,5	31,9	8,2	7,6

⁴ Έχουμε κατατάξει τις κοινότητες με βάση το μέγεθος τους το 1985, ως εξής:

Κοινότητα	Πολύ μικρές	Μικρές	Μέτριες	Μεγάλες	Προάστια	Πόλεις
Εγγεγραμμένοι	200	500	1500	3000	5000	5000+

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Η Εκλογική επιρροή των πολιτικών Κομμάτων στον προσφυγικό πληθυσμό το 2001

ΟΜΑΔΑ	ΑΚΕΛ	ΔΗΚΟ	ΔΗΣΥ	ΚΙΣΟΣ	ΑΛΛΟΙ
Πρόσφυγες Λευκωσίας	40,4	14,2	29,5	8,4	7,5
Πρόσφυγες Κερύνειας	37,2	19,2	26,5	5,7	11,3
Πρόσφυγες Αμμοχώστου	39,1	10,8	38,3	3,2	8,6
Σύνολο προσφύγων	38,9	13,1	34,7	4,4	9,0
Σύνολο ψηφοφόρων	34,7	14,8	34,0	6,6	10,0

Με την πάροδο του χρόνου, η μετριοπαθής στάση που τήρησε ο ΔΗΣΥ οδήγησε σε διεύρυνση της επιρροής του, με μεγαλύτερα κέρδη στις πολύ μικρές και μικρές κοινότητες (που είχαν μέχρι 200 και 500 εκλογείς το 1985). Έτσι, το 1996, το μερίδιο του κόμματος στις αγροτικές περιοχές είναι κατά 3,5 μονάδες πιο ψηλό από το ποσοστό των αστικών.

Προβλήματα πολιτικών προσανατολισμών και ηγεσίας, η εξασθένιση ή και το τέλος των διαχωρισμών σε μακαριακούς και μη, η άνοδος στην εξουσία και, κυρίως, η συγκυβέρνηση του ΔΗΣΥ με το ΔΗΚΟ (1993-1997), όλα αυτά συνέτειναν στην αλλαγή του σκηνικού.

Η επιτυχής διείσδυση στον αγροτικό πληθυσμό που σημειώνεται μέχρι το 1996 δεν επεκτείνεται επίσης στις αστικές περιοχές. Σε σύγκριση με το 1991, ο ΔΗΣΥ υφίσταται απώλειες 3 μονάδων στις τρεις μεγάλες πόλεις, αναλογικά υπερδιπλάσιες από τον παγκύπριο μέσο όρο, ενώ οι απώλειες στις ευρύτερες αστικές περιοχές είναι αρκετά πιο μικρές.

Η κατάσταση που διαμορφώθηκε από τις εκλογές του Μαΐου 2001 είναι κάπως πιο περίπλοκη:

Με εξαίρεση ορισμένες συνοικίες της Λεμεσού, οι απώλειες σε όλες τις αστικές περιοχές συνεχίζονται και είναι αρκετά μεγαλύτερες από το γενικό μέσο όρο, κυρίως στην πρωτεύουσα Λευκωσία. Στις αγροτικές περιοχές η κατάσταση είναι διπλής όψεως, στις μισές κοινότητες ο ΔΗΣΥ έχει κέρδη, στις άλλες μισές απώλειες, ποικίλου μεγέθους.

Η γενική πορεία του κόμματος μετά το 1993 μπορεί να δώσει επαρκείς εξηγήσεις για την κατάσταση. Η ανάληψη της εξουσίας έφερε κόστος στον ΔΗΣΥ που οφείλεται σε διάφορους λόγους, συνδεδεμένους με τις αποφάσεις, το έργο ή τις παραλείψεις της κυβέρνησης και την πολιτική του κόμματος. Προσδοκίες πολλών στελεχών και οπαδών του κόμματος δεν εκπληρώθηκαν στο βαθμό που ανέμεναν, με αποτέλεσμα μεμψιμοιρίες και παράπονα, ενώ εσωκομματικές διαμάχες ή τριβές με το προεδρικό μέγαρο, είχαν ως αποκορύφωμα την παραίτηση το 1997 του Γιαννάκη Μάτση, προέδρου του κόμματος και την εθελούσια απομάκρυνση αρκετών στελεχών⁵.

Από κόμμα που προσπαθούσε να αποκτήσει ευρύτερα ερείσματα, ο ΔΗΣΥ γίνεται μετά το 1993 εσωστρεφής, ενώ στο εσωτερικό του αναπτύσσουν δραστηριότητα και αποκτούν επιρροή ομάδες ή πρόσωπα με εθνικιστικές ή ακόμα και ακραίες τάσεις. Είναι εμφανής για το κόμμα η προσπάθεια συγκράτησης ψηφοφόρων αντί διεύρυνσης της επιρροής. Αυτό εμφανίζεται και στις προεκλογικές αφίσες για τις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις: Όλα κλείουν στις αποχρώσεις του γαλάζιου χρώματος, ενώ προηγουμένως υπήρχε ολόκληρο το ουράνιο τόξο.

Ο πολιτικός λόγος του κόμματος απέκτησε έντονο ιδεολογικό χρώμα, πράξεις και ενέργειες χαρακτηρίζονται από στοιχεία λαϊκισμού.

Τα πιο πάνω στοιχεία ευνόησαν τη διεύρυνση της επιρροής του ΔΗΣΥ στην ύπαιθρο, ιδιαίτερα σε χώρους όπου συνεχίζει να λειτουργεί ο ιδεολογικός ανταγωνισμός. Δημιούργησαν όμως πρόβλημα σε μετριοπαθή στελέχη, τα οποία αποστασιοποιήθηκαν, καθώς και σε τμήματα του εκλογικού σώματος στις αστικές περιοχές, που προβάλλουν πιο πολλές απαιτήσεις από ένα σύγχρονο κόμμα.

Στις εκλογές του Μαΐου 2001 περιόρισε τις απώλειες χάρη στην κινητοποίηση των τελευταίων ημερών και την προσωπική επαφή, η οποία ήταν πιο εύκολη στις αγροτικές περιοχές. Όχι όμως στις αστικές περιοχές και κυρίως στη Λευκωσία.

Πρόσθετο στοιχείο που περιόρισε ή μάλλον κάλυψε ορισμένες απώλειες για τον Δημοκρατικό Συναγερμό είναι η σημαντική επιρροή που έχει στους νέους, ιδιαίτερα στους φοιτητές, η οποία υπερβαίνει το γενικό ποσοστό του κόμματος.

---

⁵ Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δημοσκόπησης της RAI-MEGA, η δυσαρέσκεια αυτών που ψήφισαν ΔΗΣΥ το 1996 είναι έντονη, αφού 32% δηλώνουν ότι δεν είναι ευχαριστημένοι. Στο θέμα της εικόνας του κόμματος, σημειώνεται ότι μόνο 30% των ψηφοφόρων του ΔΗΣΥ τον θεωρούν το «πιο ενωμένο κόμμα», ενώ 55% αποδίδουν αυτό το χαρακτηριστικό στο ΑΚΕΛ.

- ✓ **Το ΑΚΕΛ** είναι το αρχαιότερο κόμμα στην Κύπρο και θεμελιώνει τη δύναμη του στην ιστορία εργατικών αγώνων, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1940, την πρώτη της ύπαρξης του⁶.

Το 1981, το ΑΚΕΛ πήρε την πρώτη θέση, με προβάδισμα μικρότερο της μιας μονάδας από το ΔΗΣΥ. Η κύρια δύναμή του βρίσκεται στην υποστήριξη της εργατικής τάξης, με την οποία ταυτίζεται, αφού χαρακτηρίζεται συχνά «το κόμμα της εργατιάς». Η απεικόνιση στο χάρτη είναι χαρακτηριστική, αφού η γεωγραφική και κοινωνιολογική κατανομή της ισχύος του ακολουθεί τύπους εκλογικής συμπεριφοράς που συναντούμε στις δυτικές κοινωνίες. Παρατηρούμε ότι η επιρροή του ΑΚΕΛ εγγράφεται σε σειρά ομόκεντρων κύκλων με κέντρο την καρδιά των πόλεων. Όσο απομακρυνόμαστε από το κέντρο τόσο αυξάνεται η επιρροή του κόμματος. Εκτός αστικών κέντρων, τα πιο μεγάλα ποσοστά του σημειώνονται στις μεγάλες αγροτικές κοινότητες, που κατά κανόνα βρίσκονται σε μικρή απόσταση από την πόλη, δεν παρέχουν ευκαιρίες για γεωργική απασχόληση και, επομένως, η μόνη διέξοδος είναι η εργασία στην πόλη.

Οι παράλιες πόλεις, Λάρνακα και Λεμεσός, όπως επίσης η Αμμόχωστος πριν από την τουρκική εισβολή του 1974, με τα λιμάνια τους και τα εργοστάσια αποτελούν τους κατ' εξοχή χώρους επιρροής του ΑΚΕΛ. Η περιφέρεια των πόλεων αυτών, αλλά και της Λευκωσίας, ψηφίζει αριστερά.

Σχηματίζονται έτσι τρεις πόλοι και μεταξύ τους μεγάλες αγροτικές κοινότητες σε μικρή απόσταση από αυτές δημιουργούν άξονες αριστερής ψήφου.

Η ισχύς του κόμματος επεκτείνεται και στην αγροτική τάξη, όπου όμως η διείσδυση του είναι αρκετά πιο μικρή από το γενικό ποσοστό του. Συγκρίνοντας αστικές και αγροτικές περιοχές, διαπιστώνουμε ότι το μερίδιο του κόμματος στις αστικές περιοχές είναι μια περίπου μονάδα πιο ψηλό. Αν όμως δούμε επί μέρους τις αγροτικές κοινότητες, παρατηρούμε ότι η επιρροή στις πολύ μικρές κοινότητες είναι μόνο 20% και βαίνει αυξητικά για να φτάσει σε 38,2% στις μεγάλες αγροτικές κοινότητες, έξι περίπου μονάδες πιο πάνω από το γενικό ποσοστό του κόμματος.

Επιβεβαιώνεται έτσι η εμπειρική παρατήρηση σχετικά με τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν αριστερά κόμματα να διεισδύσουν στον αγροτικό κόσμο. Στην πραγματικότητα μάλιστα, το 20% εκλογική επιρροή που καταγράφει το ΑΚΕΛ στις

---

⁶ Το ΑΚΕΛ ιδρύθηκε το 1941 από προσωπικότητες μέλη της αστικής τάξης και στελέχη του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου του οποίου προβάλλεται σαν συνεχιστής.

πολύ μικρές κοινότητες οφείλεται στα υψηλά ποσοστά του σε ορισμένες ‘ειδικές’ κοινότητες, που μεγεθύνουν το μέσο όρο. Αυτές βρίσκονται γύρω από ορυχεία μετάλλων, τα οποία στις δεκαετίες του 1930 και 1940 έγιναν κέντρα συγκέντρωσης εργατικού δυναμικού και θέατρα σκληρών εργατικών αγώνων.

Εκτός από άριστη κομματική οργάνωση, το ΑΚΕΛ διαθέτει επίσης οικονομική δύναμη και επιρροή αφού ελέγχει επιχειρήσεις, τόσο στη μεταποίηση όσο και στον τομέα των υπηρεσιών, ενώ ταυτόχρονα ασκεί ισχυρή επιρροή ή ελέγχει με στελέχη του μέρος του συνεργατικού κινήματος το οποίο έχει βαθιές και δυνατές ρίζες στην Κύπρο. Χιλιάδες μέλη του εργάζονται σε αυτές τις επιχειρήσεις, είναι οργανικά συνδεδεμένα με το κόμμα, σε μια σχέση που επηρεάζει επίσης τις οικογένειές τους. Η επιρροή του ΑΚΕΛ δεν περιορίζεται στους αγρότες και εργάτες. Το κόμμα βοήθησε στην κοινωνική και οικονομική ανέλιξη μεγάλου αριθμού Κυπρίων χάρη σε χιλιάδες υποτροφίες για σπουδές σε πανεπιστήμια της Σοβιετικής Ένωσης και άλλων χωρών του ανατολικού συνασπισμού πριν από την κατάρρευσή του, που προσφέρθηκαν με τη βοήθεια ή συμπαραστάση του κόμματος. Πολλοί ανερίχθηκαν στην κοινωνική πυραμίδα, δεν λησμονούν ότι οφείλουν τη σημερινή τους θέση στο ΑΚΕΛ και το ψηφίζουν.

Μετά από μια μεγάλη εκλογική ήττα το 1985⁷ και αφού κατάφερε να υπερβεί τα εσωτερικά προβλήματα που ακολούθησαν το θάνατο του Εζεκία Παπαϊωάννου και την εκλογή του Δημήτρη Χριστόφια ως νέου Γενικού Γραμματέα το 1988 και τις επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του ανατολικού συνασπισμού, το ΑΚΕΛ προχωρεί σε ανανέωση στελεχών. Στις εκλογές του 1991 κερδίζει 30,6%, ενώ το 1996 υπερβαίνει κάθε προηγούμενο ποσοστό του, με 33% για να φτάσει στο 34,7% σήμερα.

Σε σύγκριση με το 1996, τα κέρδη του ΑΚΕΛ είναι υπερδιπλάσια του μέσου όρου στις αγροτικές περιοχές, ιδιαίτερα στις πολύ μικρές και μικρές κοινότητες, της Πάφου, της Λάρνακας και της Λευκωσίας. Το πιο σημαντικό στοιχείο είναι η γενική αύξηση επιρροής που επιτυγχάνει στην εκλογική περιφέρεια της πρωτεύουσας, με ποσοστά που κυμαίνονται από 3,5% στις μέτριου μεγέθους

---

⁷ Σε πρόωρες εκλογές το ΑΚΕΛ υπέστη απώλειες 5,5 μονάδων μετά από δωδεκάμηνη οξεία αντιπαράθεση με τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού. Χάρη στις δυνατότητες του κρατικού μηχανισμού και της εξουσίας τα ΔΗΚΟ άλωσε κυριολεκτικά τις γραμμές του ΑΚΕΛ.

κοινότητες μέχρι 10% στην ίδια την πόλη, στην καρδιά του αστικού πληθυσμού, και 12,5% στις πολύ μικρές κοινότητες.

Προκύπτει ότι η εκλογική βάση του κόμματος στην περίοδο από το 1981 μέχρι το 2001 έχει διευρυνθεί κατά 30% και 20% στις πολύ μικρές και μικρές κοινότητες αντίστοιχα, ποσοστό που αντιπροσωπεύει μέρος των απωλειών του ΔΗΚΟ, το οποίο ήταν πρώτο κόμμα σε αυτές. Αν λάβουμε επίσης υπόψη ότι στην πόλη της Λευκωσίας έχουμε επίσης αύξηση κατά 16% (από 27,2 ανήλθε το 2001 σε 31,6%), παρατηρούμε ότι σε είκοσι χρόνια, μέσα σε συνθήκες κοινωνικής και οικονομικής εξέλιξης και αλλαγών, σε διεθνείς συνθήκες που σηματοδεύτηκαν από την κατάρρευση του ανατολικού συνασπισμού, το κόμμα του οποίου ο γενικός γραμματέας δηλώνει «είμαστε κομμουνιστές» διευρύνει την επιρροή του. Οι χώροι διεύρυνσης είναι οι πλέον συντηρητικοί, οι μικρές κοινότητες, με περιορισμένους ρυθμούς αύξησης πληθυσμού και μεγάλα ποσοστά ηλικιωμένων, και η πρωτεύουσα, ιδιαίτερα οι συνοικίες-καρδιά της αστικής τάξης στοιχεία που υποδηλώνουν την ευρύτερη αποδοχή του κόμματος.

Το ΑΚΕΛ παρουσιάζει ελαφρά κάμψη ισχύος στις πόλεις της Λάρνακας και της Λεμεσού και στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού. Στις περιοχές αυτές σημειώθηκαν σε αυτή την εικοσαετία μεγάλες κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις, με τη ραγδαία τουριστική αύξηση και την έξοδο των προσφύγων, οι οποίοι ψηφίζουν σε ποσοστό 39% ΑΚΕΛ (**Πίνακας 3 και 4**), στους ειδικούς οικισμούς που κτίστηκαν στην περίμετρο των πόλεων. Για τους λόγους αυτούς, η απώλεια λιγότερο από 1,5 μονάδας δεν είναι σημαντική, παρά για να δηλώσει τη μεγάλη αποδοχή του ΑΚΕΛ στις νέες συνθήκες.

- ✓ **Το Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗ.ΚΟ.)** ιδρύθηκε το 1976 (όπως επίσης ο ΔΗΣΥ) από τον Σπύρο Κυπριανού⁸. Η ιδρυτική του ονομασία ήταν Δημοκρατική Παράταξη. Η κατάρρευση του πραξικοπήματος και τα προβλήματα της δεξιάς, εξαιτίας της συμμετοχής ή υποστήριξης μελών της προς αυτό, όπως επίσης και η ρήξη Μακαρίου-Κληρίδη τον Απρίλιο του 1976, δημιουργούσαν κενό αναφορικά με την ομάδα εξουσίας. Η Δημοκρατική Παράταξη (ΔΗΠΑ) άδραξε την ευκαιρία και μέσω της χειραγώγησης του πλειοψηφικού συστήματος, σε συνεργασία με το ΑΚΕΛ και την ΕΔΕΚ, εξασφάλισαν το σύνολο των βουλευτικών εδρών στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 1976, αποκλείοντας το Δημοκρατικό Συναγερμό που σε συνεργασία με το ενωτικό Δημοκρατικό Εθνικό Κόμμα (ΔΕΚ) είχαν πάρει 27% των ψήφων. Με βάση τη συμφωνία των τριών η ΔΗΠΑ πήρε το 60% των εδρών, ενώ το μερίδιο της σε ψήφους υπολογίζεται σε λιγότερο από 30%.

Ο ξαφνικός θάνατος του Μακαρίου ένα χρόνο αργότερα (Αύγουστος 1977) έφερε τον Σπύρο Κυπριανού στην Προεδρία και τη Δημοκρατική Παράταξη (στο εξής: Δημοκρατικό Κόμμα) στην εξουσία.

Το ΔΗΚΟ έφερε στο προσκήνιο μια νέα ηγετική ομάδα από στελέχη της ένωσης των αγροτών (ΠΕΚ) και διαφόρων φιλομακαριακών οργανώσεων, όπως επίσης και νέα πρόσωπα της μικροαστικής και μεσαίας τάξης. Ανέπτυξε διάφορες μεθόδους, θεμιτές και μη, ώστε να διευρύνει την εξουσία και επιρροή του. Παρά την τεράστια προσπάθεια, το 1981, και μετά από ρήξη με βασικά στελέχη του που απεχώρησαν ιδρύοντας νέα σχήματα, το ΔΗΚΟ πήρε μόνο 19,5% των ψήφων. Το «μίνιμουμ πρόγραμμα» διακυβέρνησης που συνομολόγησε με το ΑΚΕΛ τον Απρίλιο του 1982 εξασφάλισε στον Σπύρο Κυπριανού την επανεκλογή του στις προεδρικές του 1983.

---

⁸ Υπήρξε υπουργός εξωτερικών στην κυβέρνηση Μακαρίου από το 1960 μέχρι τον Ιούνιο του 1972, όταν παύθηκε κατ' απαίτηση του δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου. Επανήλθε στο προσκήνιο αμέσως μετά την τουρκική εισβολή το καλοκαίρι του 1974.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5					
Εκλογική Δύναμη των κομμάτων το 1981 ανάλογα με το μέγεθος των κοινοτήτων					
Μέγεθος	ΑΚΕΛ	ΔΗΚΟ	ΔΗΣΥ	ΕΔΕΚ	ΑΛΛΟΙ
Αγροτικές					
Πολύ μικρές	20,0	32,0	28,0	8,0	12,1
Μικρές	25,8	26,5	31,3	7,8	8,6
Μέτριες	34,5	18,7	32,2	7,8	6,7
Μεγάλες	38,2	14,5	35,5	6,5	5,4
Αστικές					
Προάστια	33,5	18,3	28,7	9,8	9,6
Πόλεις	33,2	18,6	32,0	8,6	7,5
Σύνολα					
Αστικές	32,2	20,5	32,7	7,3	7,2
Αγροτικές	33,3	18,6	31,2	8,9	8,0
ΣΥΝΟΛΟ					
ΧΩΡΑΣ	32,8	19,5	31,9	8,2	7,6

ΠΙΝΑΚΑΣ 6					
Εκλογική επιρροή των κομμάτων το 2001 ανάλογα με το μέγεθος των κοινοτήτων					
Μέγεθος	ΑΚΕΛ	ΔΗΚΟ	ΔΗΣΥ	ΕΔΕΚ	ΑΛΛΟΙ
Αγροτικές					
Πολύ μικρές	26,0	19,5	35,2	10,1	9,1
Μικρές	30,8	16,8	36,2	8,2	8,0
Μέτριες	36,9	13,2	35,3	7,0	7,6
Μεγάλες	37,8	12,2	36,6	5,1	8,2
Αστικές					
Προάστια	35,2	14,0	36,0	6,6	8,1
Πόλεις	34,7	15,8	30,9	7,9	10,7
Σύνολα					
Αστικές	34,0	15,4	32,8	5,7	12,0
Αγροτικές	34,2	15,5	32,2	6,4	11,6
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	34,7	14,8	34,0	6,5	9,9

Το ΔΗΚΟ θεμελίωσε τη δύναμη του στις φιλομακαριακές μάζες, δεξιούς και κεντροδεξιούς εκλογείς οι οποίοι αποστρέφονταν και πολεμούσαν το Δημοκρατικό Συναγερμό λόγω της ένταξης σε αυτόν του ΔΕΚ και στοιχείων που υποστήριζαν ή μετείχαν στο πραξικόπημα, αλλά και κεντροαριστερά στοιχεία που δεν ευνοούσαν την ΕΔΕΚ ή το ΑΚΕΛ. Τη δεύτερη μεγάλη ομάδα αποτελούν οι όσοι συνδέονται ή θέλουν να έχουν σχέση με την εξουσία, ελπίζοντας ή επιζητώντας να έχουν την εύνοια της. Το σύστημα διορισμών στη δημόσια υπηρεσία και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα υπήρξε βασικό όπλο στην ανάπτυξη από το ΔΗΚΟ της πελατειακής σχέσης του με τον ψηφοφόρο.

Από την πρώτη ματιά στον εκλογικό χάρτη με την κατανομή της επιρροής του κόμματος στις εκλογές του 1981, συναντούμε τα πιο ψηλά ποσοστά του κυρίως σε πολύ μικρές και μικρές κοινότητες (με 32% και 26,5% έναντι 19,5% παγκύπρια),

ποσοστά που μειώνονται σταδιακά σε 14,5% στον άξονα που δημιουργούν οι μεγάλες αγροτικές κοινότητες με τα ψηλά ποσοστά για το ΑΚΕΛ και το ΔΗΣΥ. Η κατάσταση αλλάζει πάλι στις πόλεις και τα προάστια, όπου συγκεντρώνεται ο κύριος όγκος των εργαζομένων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, και το μερίδιο του ΔΗΚΟ φτάνει το 18,5%.

Μετά την απώλεια της εξουσίας, η κατάσταση αλλάζει για το ΔΗΚΟ, αν και η συμμετοχή στην κυβέρνηση της πρώτης πενταετίας Κληρίδη έδωσε την ευκαιρία για περαιτέρω ενίσχυση των πελατειακών του σχέσεων μέσα από εξυπηρετήσεις φίλων και οπαδών του.

Από το 1991 η ισχύς του κόμματος στις αστικές περιοχές είναι ελαφρά μεγαλύτερη από τις αγροτικές. Η τάση που διαμορφώθηκε στις εκλογές του 2001 ήταν αρνητική, με γενικό ρεύμα απωλειών χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Οι μεμονωμένες περιπτώσεις κερδών δεν φαίνεται να οφείλονται σε ειδικό λόγο. Στην περίοδο που διέρρευσε από το 1981 μέχρι σήμερα υφίσταται μεγάλες απώλειες επιρροής, σε υπερδιπλάσιο ποσοστό στην ύπαιθρο παρά στις πόλεις και την περιφέρειά τους.

Αξιίζει τέλος να αναφερθεί, ότι η επιρροή του κόμματος στους πρόσφυγες υπήρξε πιο μικρή από το μέσο όρο, ιδιαίτερα σε αυτούς που προέρχονται από την Αμμόχωστο, χώρο έντονης πόλωσης, με το ΔΗΣΥ και το ΑΚΕΛ να αθροίζουν περίπου 80%. Οι απώλειες του ΔΗΚΟ στους πρόσφυγες υπερβαίνουν το μέσο όρο, παρά την εθνικιστική του στάση στο κυπριακό.

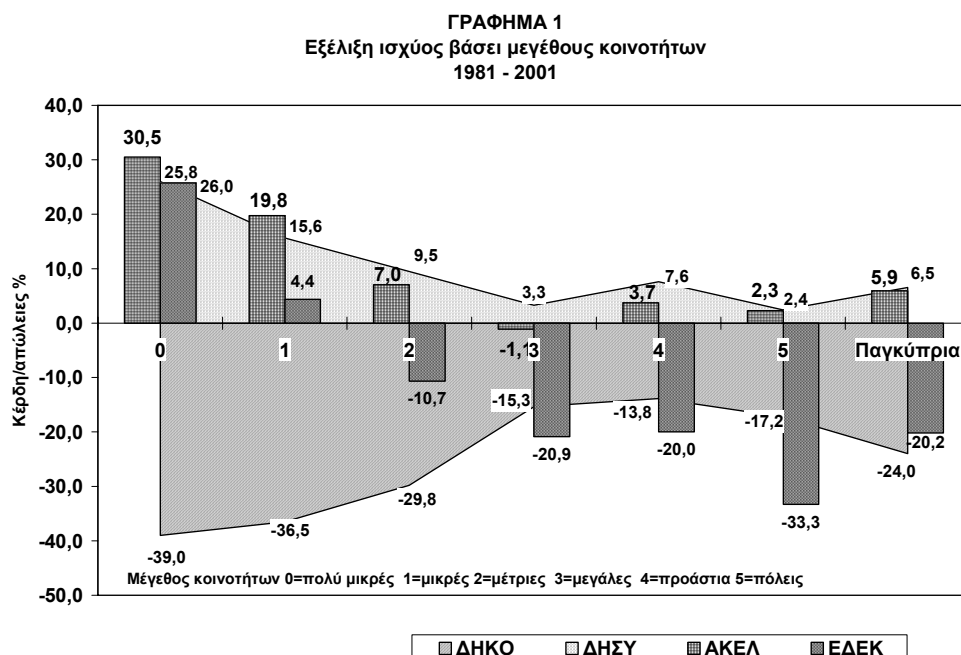
Η βάση της ισχύος του κόμματος σήμερα εντοπίζεται κατά κύριο λόγο στις αστικές περιοχές, αφού οι μικρές κοινότητες στις οποίες συνεχίζει να έχει ψηλά ποσοστά έχουν πολύ μικρό εκτόπισμα (10% έναντι 60%) στο σύνολο των εκλογέων.

- Η περίπτωση της **ΕΔΕΚ/ΚΙΣΟΣ** παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Μετά το ΑΚΕΛ είναι ο αρχαιότερος πολιτικός οργανισμός αφού ιδρύθηκε το 1969, με κύριο στόχο την παροχή υποστήριξης στον Μακάριο και αντίσταση στη ελληνική δικτατορία του Γ.Παπαδόπουλου. Η αντίσταση στο πραξικόπημα και η εμμονή στην επιστροφή Μακαρίου αποτέλεσαν άξονες της πολιτικής του κόμματος και προσέδωσαν σε αυτό αίγλη και

υποστήριξη. Ωστόσο, δεν πέτυχε να σταθεροποιήσει και να διευρύνει τη δύναμή του.

Η βάση υποστήριξης του κόμματος αποτελείται από φιλομακαριακά στοιχεία, κυρίως στην περιοχή της Πάφου (επαρχία στην οποία έχει το πιο ψηλό ποσοστό του) και στη βόρεια πλευρά της οροσειράς του Τροόδους, σε κοινότητες που βρίσκονται σε κάποιο βαθμό υπό την επιρροή της πολύ ισχυρής Μονής Κύκκου.

Μια άλλη μερίδα των υποστηρικτών του ανήκει στη μεσαία και μικροαστική τάξη, στην πρωτεύουσα Λευκωσία και τα περίχωρά της. Ανήκουν σε διαφορετικά τμήματα του ιδεολογικού φάσματος, αφού συναντούμε κεντροδεξιά και δεξιά εθνικιστικά στοιχεία, με ρίζες στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ και κεντροαριστερά και αριστεριστικά στοιχεία, επηρεασμένα από το Μάη του '68 και άλλα ιδεολογικά κοινωνικά κινήματα. Αυτά αποτελούν και την πιο δραστήρια ομάδα της ΕΔΕΚ.

Στο επίπεδο της ηγεσίας διαφορές ιδεολογίας και φιλοδοξίες ανάμεσα στα στελέχη οδήγησαν σε ρήξεις και αποβολές στελεχών. Χαρακτηριστικό των διαφόρων τάσεων που αναπτύχθηκαν κατά καιρούς είναι η προσήλωση μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1980 σε σοσιαλιστικές ιδέες τύπου Καντάφι και Μπάαθ, κατάσταση που άρχισε να αλλάζει σταδιακά μετά την άνοδο των σοσιαλιστών στην εξουσία σε Ελλάδα, Γαλλία και αλλού. Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις, σε κοινωνικά θέματα,

η ΕΔΕΚ πήρε πιο αριστερές θέσεις από το ΑΚΕΛ, ενώ στο κυπριακό ακολούθησε εθνικιστικές θέσεις, πιο δεξιές από τον Δημοκρατικό Συναγερμό.

Οι εστίες παρουσίας του κόμματος είναι περιορισμένες γεωγραφικά, αφού στο 40% των κοινοτήτων το ποσοστό του δεν υπερβαίνει το 5%, ενώ στην επαρχία Λεμεσού έχει μόνο 3,7%.

Το ποσοστό της ΕΔΕΚ φαίνεται πιο ψηλό στις αστικές παρά στις αγροτικές περιοχές, στην πραγματικότητα, όμως, ο μέσος όρος επηρεάζεται ανοδικά από την πόλη και τα περίχωρα της Λευκωσίας και της Πάφου, αφού τα αντίστοιχα ποσοστά στις πόλεις της Λάρνακας και της Λεμεσού είναι μόνο 6% και 7% αντίστοιχα.

Το 1985 η ΕΔΕΚ σημείωσε σημαντική άνοδο, αυξάνοντας το ποσοστό της από 8% σε 11%, ενώ το 1991 παίρνει πάλι το ίδιο ποσοστό ψήφων. Στην πραγματικότητα, η κατάσταση μεταβάλλεται ως προς τη σύνθεση της ψήφου. Σημειώνονται κέρδη στην ύπαιθρο και απώλειες στις αστικές περιοχές, για να φτάσουμε σταδιακά στο 2001, όπου συνεχίζεται η πτώση του κόμματος και οδηγούμαστε σε μεταβολές ως προς τη βάση των ψηφοφόρων του. Η σύγκριση του 2001 με το 1996 δεν δείχνει ομοιόμορφη τάση: στις μισές κοινότητες το ΚΙΣΟΣ/ΕΔΕΚ έχει από μικρές έως πολύ μεγάλες απώλειες και στις άλλες μισές εμφανίζει την ακριβώς αντίθετη τάση, από μικρά έως μεγάλα κέρδη. Οι απώλειες είναι πιο σημαντικές στις μεγάλες αγροτικές κοινότητες (κατά 50% πιο μεγάλες από το μέσο όρο) και στις αστικές περιοχές, ιδίως της Λευκωσίας (μείωση επιρροής κατά 30%).

Η κατάσταση στους πρόσφυγες εμφανίζεται χειρότερη για την ΕΔΕΚ, αφού η ήδη περιορισμένη επιρροή της μειώθηκε κατά 32%.

Ο γενικός απολογισμός της εικοσαετίας είναι συνολικά αρνητικός για το ΚΙΣΟΣ/ΕΔΕΚ (μείωση ποσοστών κατά 20%), καταστροφικός όμως σε ότι αφορά την επιρροή της στους αστικούς χώρους, όπου απώλεσε 33% κατά μέσο όρο με επίδοση στη Λευκωσία (45%). Στην πραγματικότητα, έχει στερηθεί το πλέον δραστήριο και ιδεολογικά ισχυρό τμήμα του κόμματος, το οποίο έχει μάλλον στραφεί προς το ΑΚΕΛ και άλλους χώρους, και απέμεινε με ένα μικρό πυρήνα στελεχών και μάζα απλών ψηφοφόρων, χωρίς ενεργό συμμετοχή.

- ✓ Αναφορικά με την **παρουσία των μικρών κομμάτων**, είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς το μέλλον τους. Η εξασφάλιση του εκλογικού μέτρου και,

συνεπώς έδρας στη Βουλή, δημιουργεί την εντύπωση διαφοροποίησης την κατάστασης σε σχέση με το παρελθόν. Στην πραγματικότητα, δεν είναι η πρώτη φορά που η επιρροή μικρών κομμάτων υπερβαίνει το 2%. Το 1981, τρία μικρά κόμματα είχαν λάβει από 1,9 μέχρι 2,8% των ψήφων, και το 1991 ακόμα ένα είχε πάρει 2,4% χωρίς να αναδείξουν βουλευτή εξαιτίας της ενισχυμένης αναλογικής και του μεγάλου εκλογικού ορίου (8%).

Με βάση τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των εκλογέων που τα επέλεξαν φαίνεται ότι σημαντικό ποσοστό προσανατολίστηκε προς τα μικρά κόμματα ως εκδήλωση αντίδρασης προς τα μεγάλα και όχι ως θετική επιλογή. Αυτό καθιστά το μέλλον επισφαλές σε περιβάλλον άκρως ανταγωνιστικό, εκτός αν τα κόμματα αυτά εξασφαλίσουν υποστήριξη με βάση δομικά και διαχρονικά κριτήρια αντί συγκυρίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγαπίου-Ιωσηφίδου, Καλλιόπη, Ευρωπαϊκή ενοποίηση Γυναίκα και πολιτική: Ευρωπαϊκή Ένωση, κράτη-μέλη, Κύπρος. σε Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχος 11, Θεμέλιο 4/1998
- Μαυρής, Γιάννης, Βασικές συντεταγμένες της πολιτικής κουλτούρας στην Κύπρο και στην Ελλάδα: Συγκλίσεις και αποκλίσεις. σε Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχος 11, Θεμέλιο 4/1998
- Μέλισσας, Δημήτρης, Πολιτικά κόμματα στην Κυπριακή Δημοκρατία: η εξέλιξη προς τη θεσμοποίηση. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, 1996
- Papaioannou, Ioannis A, Politics in Cyprus between 1960 and 1981. Nicosia, (sn), 1984
- Markides, Kyriakos C., The rise and fall of the Cyprus Republic. New Haven: Yale Un. Press, 1977
- Χατζηκυριάκος, Ανδρέας, και Χριστοφόρου Χριστόφορος, Βουλευτικές: Ιστορία, αριθμοί, ανάλυση. Λευκωσία: Intercollege press, 1996
- Χριστοφόρου, Χριστόφορος, Το εκλογικό σύστημα της Κύπρου: Σενάρια, επιλογές και επιπτώσεις. Λευκωσία: Intercollege Press, 1995
- Χριστοφόρου, Χριστόφορος, Η μάχη της Λευκωσίας-Επιστημονική, κριτική ανάλυση της δημοκρατικής εκλογής του 1991. Λευκωσία, 1992
- Χριστοφόρου, Χριστόφορος, Γεωγραφία και κοινωνιολογία των κυπριακών εκλογικών αποτελεσμάτων. σε Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, τεύχος 11, Θεμέλιο 4/1998